

Nr 64.

Ankom till riksdagens kansli den 1 juni 1932 kl. 10 f. m.

Memorial, angående riksbankens bidrag till bankostatens änke- och pupillkassa m. m.

För riksbankens befattningshavare finnas två familjepensionskassor, nämligen bankostatens änke- och pupillkassa, avsedd för befattningshavare vid huvudkontoret, samt änke- och pupillkassan vid riksbankens avdelningskontor och pappersbruk, omfattande befattningshavare vid avdelningskontoren samt vissa tjänstemän vid Tumba bruk.

Ifrågavarande kassor understödjas från riksbankens sida dels genom direkta årliga anslag, dels ock genom att kassorna äga av riksbankens medel åtnjuta lönebesparingar, som uppkomma vid ledigblivna tjänsters upprätthållande genom förordnande under vakans, de s. k. vakansbesparingarna. Av riksbankens medel utbetalas vidare till kassornas pensionärer pensions- och dyrtidstillägg enligt de grunder, som gälla för dylika tillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.

Det *direkta årsbidraget* till bankostatens änke- och pupillkassa utgör 200 kronor, vilket belopp utgått oförändrat sedan år 1748, då kassan inrättades. *Historik.*

Angående tillkomsten av årsbidraget till änke- och pupillkassan vid avdelningskontoren och pappersbruket samt där- efter vidtagna beslut om höjningar i sistnämnda bidrag ävensom i anslutning därtill skedd behandling av frågan om sammanslagning av de båda änke- och pupillkassorna må här — under hänvisning till de mera ingående översikter angående de båda kassornas bildande och utveckling, som lämnats i bankoutskottets memorial nr 8 år 1877 och utlåtande nr 22 år 1913 — lämnas följande redogörelse.

Till kassan för avdelningskontoren och pappersbruket (ursprungligen benämnd »diskontverkens och Tumba bruks änke- och pupillkassa») anvisades av 1850—1851 års riksdag i och med kassans bildande ett årligt bidrag av 600 riksdaler banko, att utgå tills vidare intill dess kassan vunnit full stadga och säkerhet. Sedan kassans kapital med 1862 års utgång nått sådan omfattning, att dess ränteavkastning ansågs tillräcklig för pensionernas bestridande, upphörde det årliga bidraget med nämnda år.

Vid 1871 års utgång visade sig emellertid kassans inkomster icke förslå
Bihang till riksdagens protokoll 1932. 8 saml. 36 häft. (Nr 64—66.) 1

till bestridande av pensionsutgifterna, och ehuru under följande år extra avgift pålades kassans delägare, befanns vid revision av kassans räkenskaper år 1873 förhållandet mellan kassans inkomster och utgifter ej hava blivit bättre, än att för år 1874 brist vore att motse, såframt pensionsbeloppen under året bleve oförändrade.

I anledning av dessa förhållanden och då de förutsättningar, vilka år 1862 föranledde indragande av det kassan beviljade anslaget, icke vunnit bekräftelse, hemställde fullmäktige hos bankoutskottet vid 1874 års riksdag, att utskottet måtte hos riksdagen föreslå, att till kassan finge från och med år 1874 samt till dess kassan vunnit full stadga och säkerhet av riksbankens medel utbetalas ett årligt belopp av 900 kronor.

Vid föredragning av detta ärende fann utskottet väl de av fullmäktige anförda förhållandena tala för att något understöd åt kassan bereddades, men då utskottet föreställde sig, att förändrade anordningar borde kunna åstadkommas i den riktning, att för samtliga under riksbanken hörande tjänstemän likartade villkor i avseende på såväl löneförmåner som pensionering bleve avvägabragta och det syntes förmånligt, om i sammanhang därmed även anstalterna för understöd åt tjänstemännens familjer bleve likformigt ordnade och de för ändamålet inrättade särskilda kassorna om möjligt sammanslagna till en kassa, fann utskottet sig för det dåvarande icke böra göra någon framställning till riksdagen i ämnet utan anmodade fullmäktige att i detta ärende till 1875 års bankoutskott avgiva utlåtande.

Sedan med anledning härav en på vetenskapliga grunder fotad utredning av pensionskassornas ställning och de villkor, under vilka nya delägare i bankostatens kassa skulle kunna mottagas, blivit verkställd samt delägarna i sistnämnda kassa förklarar sig villiga att på vissa uppgivna villkor bereda delaktighet i denna kassa åt befattningshavare vid avdelningskontoren och pappersbruket, hemställde fullmäktige hos bankoutskottet vid 1876 års riksdag, att utskottet ville hos riksdagen göra framställning om att, för beredande av delägarrätt i nämnda kassa åt ifrågavarande befattningshavare på samma villkor, som gällde enligt kassans reglemente, måtte utöver de 200 kronor, vilka alltjämt av riksbankens medel till denna kassa utgått, av riksdagen anslås ett årligt belopp av 3 400 kronor.

Då vid prövning härav och i sammanhang därmed framlagda förslag till ändrade reglementsbestämmelser utskottet i det för bankostatens kassa gällande reglementet fann införd bestämmelse därom, att pensionerna finge av delägarna själva ökas, när de funne kassans ställning sådant medgiva, men utskottet fann tryggheten och säkerheten för kassans bestånd efter den ifrågasatta sammanslagningen erfordra tillförlitlig kontroll till förekommande av förhastade beslut i omförmälda hänseende, hemställde utskottet genom fullmäktige till delägarna i bankostatens kassa, huruvida de ville underkasta sig förändring av kassans reglemente i det syfte, att alla frågor rörande såväl höjning som minskning i pensionsbeloppen för pensionstagare

skulle underställas bankofullmäktiges prövning och godkännande. Då delägarna icke funnos benägna härtill, lämnade utskottet fullmäktige i uppdrag att vid påföljande riksdag inkomma med dels utredning, på vilka villkor bankostatens kassa innehade de till densamma hittills anvisade fonder samt de bidrag, som kassan av riksdagen åtnjöte, dels ock förslag, på vad sätt avdelningskontorens änkekassa skulle kunna sättas i stånd bland annat att bereda enahanda pensionsbelopp, som erhöles i bankostatens kassa.

Sedan utredning i berörda hänseenden framlagts för bankoutskottet vid 1877 års riksdag, meddelade utskottet till riksdagen, att utskottet delade den av föregående riksdagars bankoutskott omförmälda åsikten om önskvärdheten därav, att grunderna för pensioneringen bleve enahanda för riksbankens samtliga befattningshavare, och att för sådant ändamål varit lämpligast, om personalen vid avdelningskontoren och pappersbruket kunnat förvärva delägarrätt i bankostatens kassa, som befunne sig i god ställning och förmåga att åt sina delägars änkor och barn bereda skäligen goda pensioner. Då emellertid av utskottet vidtagna försök till överenskommelse om gemensam pensionsreglering strandat huvudsakligen emot delägarnas i sistnämnda kassa obenägenhet att underkasta sig den kontroll i avseende å pensioneringen, varförutan utskottet icke ansett sig kunna eller böra föreslå riksdagen att till den gemensamma änkekassan anslå för det avsedda ändamålet erforderliga medel, fann utskottet icke någon annan utväg än att så ordna avdelningskontorens och Tumba bruks änke- och pupillkassa, att pensionsbeloppen i denna kassa gjordes lika stora med dem, vilka för tjänster med motsvarande löner vore bestämda i bankostatens kassa.

För detta ändamål och på grund av verkställda beräkningar beslöt 1877 års riksdag, att änke- och pupillkassan vid riksbankens avdelningskontor och pappersbruk skulle äga att av riksbankens medel erhålla ett årligt anslag av 4 550 kronor. Härefter fastställde bankoutskottet, enligt riksdagens uppdrag, stadgar för kassan, varigenom delägarna i denna med avseende på pensionsrätt och pensionsavgifter blevo i huvudsak likställda med delägarna i bankostatens kassa.

Vid 1898 års riksdag blev frågan om de båda kassornas sammanslagning ånyo upptagen, i det att bankoutskottet anmodade fullmäktige att låta verkställa undersökning av kassornas ställning och förmåga att uppfylla sina förbindelser samt att utreda, på vilka villkor en dylik sammanslagning av kassorna kunde äga rum.

Den sålunda begärda undersökningen gav till resultat att, vid jämförelse mellan kapitalvärdena å de båda kassornas aktiva och passiva, bankostatens kassas ställning utvisade ett icke obetydligt kapitalöverskott samt att den andra kassans aktiva och passiva ungefär jämnt balanserade varandra.

Anmodade att avgiva yttrande angående den föreslagna sammanslagning-

gen förklarade delägarna i bankostatens kassa, att de ej kunde för det dåvarande medgiva sådan sammanslagning, samt återopade såsom skäl härför, att kassan enligt berörda utredning ägde god förmåga att fullgöra alla densamma åliggande förbindelser men att det svårligen kunde bedömas, vad i framtiden erfordrades till pensionerande av änkor och barn till befattningshavare vid riksbankens allt talrikare avdelningskontor, varför en sammanslagning av de båda kassorna syntes kunna bli för bankostatens änkekassa förlustbringande.

Fullmäktige meddelade detta till 1899 års bankoutskott under tillkännagivande tillika att, då beslutanderätten i avseende å bankostatens kassa syntes ensamt tillhöra dess delägare, fullmäktige ej framlagt något förslag beträffande villkoren för den ifrågasatta sammanslagningen.

Utskottet vidhöll emellertid uppfattningen, att det ur synpunkten av riksbankens intresse vore av synnerlig vikt, att en uppgörelse om kassornas sammanslagning kunde komma till stånd; och enär, såvitt handlingarna utvisade, delägarna i bankostatens kassa icke principiellt, utan allenast av ekonomiska betänkligheter ställt sig för det dåvarande avvisande till den hos dem gjorda framställningen, fann utskottet frågan böra ånyo upptagas till behandling samt anmodade fullmäktige att söka uppgöra förslag till kassornas sammanslagning, så inrättat, att delägarnas i bankostatens änke- och pupillkassa fördel och rätt behörigen tillgodosåges.

Med anledning härav anförde fullmäktige i skrivelse till bankoutskottet vid 1900 års riksdag, att de genom delegerade behandlat frågan tillsammans med delegerade bland styrelsen för bankostatens kassa samt låtit genom professor And. Lindstedt verkställa en vetenskaplig utredning beträffande beloppet av det årliga tillskott, som skulle erfordras, därest de båda kassorna skulle förenas till en enda kassa med enahanda förmåga att motsvara sina förbindelser, som bankostatens änkekassa visat sig äga. Med anledning av denna utredning hade styrelsen för bankostatens kassa förklarat sig villig tillstyrka kassans delägare att i densamma upptaga avdelningskontorens änkekassa mot ett årligt bidrag av 7 550 kronor utöver det belopp av 4 550 kronor, som till den sistnämnda utginge, eller tillsammans 12 100 kronor årligen, dock under villkor bland annat att detta anslag beräknades på grund av medelmarkegångspriset å spannmål.

I sistnämnda skrivelse tillkännagåvo emellertid fullmäktige att, för avhjälpande av en av de väsentligaste olägenheterna av två änke- och pupillkassor för riksbankens befattningshavare, bankostatens änkekassa förklarat sig villig träffa sådan överenskommelse, att när delägare i någondera kassan från denna överflyttades till den andra, den förra kassan skulle, så långt av delägare inbetalda avgifter därtill försloge, till den andra kassan i delägarens ställe betala på honom belöpande inträdesavgift. Med anledning härav och då det årliga tillskott från riksbankens sida, som av styrelsen för bankostatens kassa begärts för den ifrågasatta sammanslagningen, vore så

betydligt, att fördelarna av en sådan ej syntes motsvara kostnaderna, funno sig fullmäktige ej böra fördröja frågan genom inhämtande av deras yttrande, utan överlämnade frågan till utskottets prövning och särskilda bedömande, huruvida frågan om sammanslagningen borde tills vidare förfalla, därest mellan principalerna för de båda kassorna träffades överenskommelse i ovanberörda hänseende.

Utskottet återremitterade ärendet med anmodan till fullmäktige att avgiva yttrande angående det för sammanslagningen begärda ökade anslaget ävensom från styrelsen för bankostatens änkekassa inhämta yttrande, huruvida den ej vore villig att eftergiva det uppställda villkoret angående det ifrågasatta bidragets beräkning efter markegångspris.

När därefter delägarna i bankostatens änkekassa blevo i frågan hörda, förklarade sig dessa, med vidhållande av sin föregående år uttalade åsikt, fortfarande ej vilja ingå på en förening av kassorna. Kassans styrelse hade dock föreslagit, att kassan skulle förklara sig villig att för ifrågasatta nya förpliktelser i stället för begärda årliga anslag, som skulle beräknas efter markegångspris, en gång för alla mottaga ett i penningar bestämt belopp, vilken ersättning, efter en räntesats av $4\frac{1}{2}$ procent, skulle utgöra 268 888 kronor 89 öre. En stor minoritet bland kassans delägare anslöt sig till detta förslag och uttalade i särskild reservation mot det fattade beslutet, att då bankoutskottet uttryckligen angivit, att det ifrågasatte endast sådant förslag till de båda kassornas sammanslagning, att därvid bankostatens änkekassas fördel och rätt behörigen tillgodosåges, samt uppenbart vore, att förslag till kassornas sammanslagning kunde uppgöras på sådant sätt, att bankostatens kassas rätt ej i någon mån trädde för när, delägarna ej bort avvisa utskottets framställning utan att det ålegat dem att avgiva sådant förslag, som utskottet begärt.

Efter det fullmäktige för utskottet anmält vad sålunda i frågan förekommit, fann utskottet frågan om de båda kassornas sammanslagning ej föranleda till någon utskottets vidare åtgärd.

Däremot bemyndigades fullmäktige att för avdelningskontorens änkekassa ingå på ovan omförmälda avtal angående inbetalande av inträdesavgift för sådan delägare, som överginge från den ena kassan till den andra.

År 1907 höjdes på framställning av fullmäktige det till kassan utgående bidraget till 6 000 kronor.

Vid 1913 års riksdag beslöts, efter framställning av bankofullmäktige och på tillstyrkan av bankoutskottet, en höjning av riksbankens årsbidrag till kassan med dels 8 000 kronor för täckande av konstaterad brist och för att sätta kassan i stånd att möta ytterligare krav genom tillkomsten av nya delägare, dels ock ytterligare 4 000 kronor för beredande av delaktighet i kassan för verkställande styrelseledamöter vid avdelningskontoren i denna deras egenskap.

I samband med beslut härom gjorde riksdagen ett uttalande av innehåll,

att riksdagen funne det vara önskvärt, att bankostatens änke- och pupillkassa samt avdelningskontorens kassa sammansloges för att bättre motsvara det ökade krav, som ställdes på desamma. I anslutning till detta uttalande uppdrog bankoutskottet åt fullmäktige att verkställa undersökning, huruvida och under vilka villkor en sammanslagning av kassorna kunde ske, samt därefter vidtaga de åtgärder, vartill omständigheterna kunde föranleda. Sedan i anledning härav förnyad framställning gjorts till delägarna i bankostatens änke- och pupillkassa men dessa fortfarande avböjt en sammanslagning av kassorna, läto fullmäktige bero vid vad i saken åtgjorts.

Efter 1913 års riksdags beslut har någon ändring i årsbidraget till avdelningskontorens kassa icke vidtagits. Bidraget utgår sålunda fortfarande med 18 000 kronor årligen.

Vidkommande härefter de kassorna tillkommande *vakansbesparingarna*, synas — såvitt tillgänglig utredning utvisar — dessa hava utgått till bankostatens änke- och pupillkassa åtminstone sedan år 1777 och till avdelningskontorens änke- och pupillkassa alltsedan kassans bildande. Storleken av dessa förmåner under senare år framgår av följande sammanställning:

År	Bankostatens änke- och pu- kassa.	Änke- och pupill- kassan vid avdel- ningskontoren och pappers- bruket.
1924	519: 73	2 380: 80
1925	3 286: 21	1 141: 09
1926	3 780: 65	3 412: 29
1927	3 909: 66	4 589: 38
1928	10 535: 38	8 570: 28
1929	5 098: 04	2 617: 55
1930	3 243: 75	2 655: 40
1931	3 098: 89	3 040: —

Kassornas pensionsförmåner m. m. Enligt för bankostatens änke- och pupillkassa gällande reglemente utgå följande årliga pensionsförmåner, nämligen *dels* ett belopp, motsvarande 25 procent av pensionsunderlaget i den lönegrad, delägare vid dödsfall eller avsked tillhör, *dels* därjämte, oberoende av pensionsunderlag, ett tilläggsbelopp av 150 kronor, *dels* ock utöver änkepension ett pupilltillägg av 250 kronor till varje barn under 18 år. Dotter, som efter uppnådda 50 år fortfarande lever ogift, undfår, därest änka eller minderåriga barn icke äro i åtnjutande av pension, hälften av hela pensionsbeloppet. Enligt reglementet kunna pensionerna av delägarna höjas, om och när kassans ställning det medger, dock med iakttagande att tilläggsbeloppet icke må sättas högre än 300 kronor.

Angående beslutad höjning av nämnda tilläggsbelopp från och med den 1 juli 1932 förmåles i det följande.

Enligt för änke- och pupillkassan vid riksbankens avdelningskontor och pappersbruk utgör pensionen för efterlevande änka till tjänsteman vid avdelningskontor likaledes 25 procent av vederbörandes pensionsunderlag (före år 1926 24 procent). Något tilläggsbelopp å änkepensionen förekommer icke. Pupilltillägget utgör 150 kronor för varje barn under 18 år. Ogift dotter över 50 år erhåller liksom i bankostatens kassa pension med hälften av det belopp, som tillkommer efterlevandes änka. Pensionsförmånen understiger alltså i avdelningskontorens kassa motsvarande förmån i bankostatens kassa för ensam änka med 150 kronor och för änka med ett minderårigt barn med 250 kronor årligen.

I detta sammanhang må omnämnas, att antalet delägare i kassorna vid utgången av år 1931 utgjorde i bankostatens kassa 178 och i avdelningskontorens kassa 228.

I sin berättelse angående riksbanken berörde riksdagens år 1929 församlade revisorer frågan om riksbankens bidrag till omförmälda pensionskassor. Efter en redogörelse för kassornas inkomster och utgifter under senare år m. m. anförde revisorerna därvid, bland annat, att de båda kassornas kapitaltillgångar numera uppbringats till sådan omfattning, att ränteavkastningen å desamma endast till en mindre del toges i anspråk för kassorna åvilande pensionsutbetalningar, att kassorna syntes vara i den ekonomiska belägenhet, att de med egna medel kunde bestrida icke blott dem åvilande pensioner och förvaltningskostnader utan även de pensionsförhöjningar, som utginge av statsmedel i form av pensionstillägg och dyrtidstillägg, samt att enligt revisorernas mening något understödjande från statens sida av ifrågasvarande pensionering icke vidare borde ifrågakomma.

*Riksdagens
revisorer
1929.*

I anledning av vad revisorerna sålunda yttrat verkställdes, på föranstaltande av fullmäktige i riksbanken, av f. d. byråchefen K. Dickman en försäkringsteknisk utredning rörande kassornas ställning samt deras förmåga att bära dem åliggande förpliktelser. Nämnda utredning finnes avtryckt såsom bilaga till bankoutskottets utlåtande nr 58 år 1930. Under hänvisning till densamma vill utskottet här endast omnämna, att enligt vad utredningen utvisade en indragning av såväl de direkta årsbidragen som vakansbesparingarna samt ett överflyttande tillika på kassorna av kostnaderna för pensions- och dyrtidstillägg till befintliga och blivande pensionärer skulle för båda kassorna medföra betydande brist. Indragning av allenast årsbidragen och vakansbesparingarna skulle för bankostatens änke- och pupillkassa kunna ske med bibehållande av visst, icke oväsentligt överskott. För änke- och pupillkassan för avdelningskontoren och pappersbruket skulle däremot även en dylik indragning föranleda avsevärd brist, varigenom det skulle bliva nöd-

*Riksdagsbe-
handling
1930.*

vändigt att för bibehållande av gällande pensionsförmåner avsevärt höja pensionsavgifterna för delägarna. Genom sådan indragning skulle tillika omöjliggöras sådan höjning av pensioner och pupilltillägg i sistnämnda kassa, varigenom dessa förmåner kunde bringas upp till likställighet med motsvarande förmåner i bankostatens änke- och pupillkassa. Bibehölles däremot berörda bidrag från riksbankens sida, syntes det icke omöjligt att under den närmaste tiden åstadkomma dylik ökning av förmånerna.

Under hänvisning till denna utredning framhöll *fullmäktige i riksbanken* i ett till 1930 års bankoutskott avgivet yttrande i ärendet, att ett borttagande av riksbankens bidrag till avdelningskontorens änke- och pupillkassa dels skulle göra det omöjligt för kassan att arbeta sig upp till en önskvärd likställighet med bankostatens kassa, dels ock skulle göra ofrånkomligt att mycket avsevärt höja avgifterna. Därigenom skulle även vållas betydande olägenheter för banken, när fråga uppkomme om befordran eller förflyttning av tjänsteman från den ena till den andra kassan. Den strävan till åstadkommande av enhetlighet i fråga om avdelningskontorens och huvudkontorets befattningshavare, som under senare år förefunnits, skulle genom bidragens bortfallande synnerligen försvåras. Fullmäktige förklarade sig anse, att någon förändring i understöden till de båda kassorna icke borde komma i fråga.

I utlåtande den 27 maj 1930, nr 58, framlade *bankoutskottet* för riksdagen en redogörelse för vad i ärendet förekommit. I samband därmed uttalade utskottet för egen del bland annat följande:

»Enligt utskottets mening måste det ur flera synpunkter anses önskvärt, att pensionsvillkoren för delägare i avdelningskontorens familjepensionskassa såvitt möjligt bringas till överensstämmelse med vad som gäller för delägarna i bankostatens kassa. Att avsevärda olikheter härutinnan förefinnas mellan de båda pensionsanstalterna kan i och för sig ej anses tilltalande, och detta förhållande måste dessutom vara ägnat att försvåra de omflyttningar av befattningshavare mellan riksbankens huvudkontor och avdelningskontor, som för ett lämpligt anordnande av arbetet inom riksbanken kunna vara påkallade. Såvitt av den verkställda utredningen framgår, synes emellertid möjlighet föreligga att, därest nu utgående bidrag av allmänna medel bibehållas, inom en nära framtid åstadkomma sådan höjning av pensionsförmånerna från avdelningskontorens kassa, som erfordras för likställighet med bankostatens kassa. Med hänsyn härtill har utskottet — som förutsätter att fullmäktige ägna frågan om förbättring av pensionsvillkoren från avdelningskontorens pensionskassa samt om storleken av riksbankens bidrag till kassan sin uppmärksamhet — ansett sig icke böra för närvarande tillstyrka någon ändring i nu gällande bestämmelser rörande bidragen till denna kassa.

Med avseende å bankostatens änke- och pupillkassa skulle, såsom av det nyss anförda framgår, kunna ifrågasättas en indragning av de från riksbanken utgående bidragen. Då utskottet likväl icke ansett sig böra nu föreslå en dylik åtgärd, har detta främst sin grund däri, att enligt utskottets mening en sammanslagning av de båda pensionskassorna för huvudkontoret samt för avdelningskontoren och pappersbruket såvitt möjligt bör komma till

stånd samt att frågan om riksbankens bidrag till bankostatens kassa i avvaktan på undersökning härutinnan icke lämpligen synes böra företagas till slutlig prövning. Utskottet finner det vara varken ur riksbankens eller ur dess befattningshavares synpunkt tillfredsställande, att vid detta verk — vars personal uppgår till ett antal av endast inemot 400 ordinarie befattningshavare — finnas två olika familjepensionskassor med skilda bestämmelser angående pensionsvillkoren m. m. På utskottets initiativ hava tidigare vid upprepade tillfällen ansträngningar gjorts att åstadkomma en sammanslagning av de båda kassorna, men dessa förslag hava hittills strandat på motstånd från delägarna i bankostatens änke- och pupillkassa. Enligt utskottets mening lär det emellertid icke vara omöjligt att anordna en sammanslagning av de båda kassorna på sådant sätt, att delägarnas i bankostatens änke- och pupillkassa rätt ej trädes för när, och det kan vid sådant förhållande — ej minst i betraktande av att staten genom pensions- och dyrtidstillägg bestrider en icke oväsentlig del av de till delägarnas efterlevande utgående pensionsförmånerna — näppeligen anses rimligt, att från bankostatens änke- och pupillkassa lägges hinder i vägen för en sammanslagning, vilken såväl ur riksbankens som, i varje fall om frågan ses på längre sikt, även ur befattningshavarnas synpunkt måste bliva till gagn. Utskottet vill med hänsyn till vad nu anförts förutsätta, att frågan om sammanslagning av de båda kassorna genom fullmäktiges försorg ånyo upptages till övervägande samt att förslag till lämpliga åtgärder härutinnan snarast möjligt uppgöres. På resultatet av undersökningen härutinnan torde enligt utskottets mening frågan om en ändring i nu gällande regler beträffande riksbankens bidrag till bankostatens änke- och pupillkassa i första hand få bli beroende.

Vad slutligen angår den av revisorerna jämväl berörda frågan om indragning av de förmåner, som av riksbankens medel bestridas till kassornas pensionärer i form av pensions- och dyrtidstillägg, lär det jämväl ett avgörande i detta avseende kunna bliva beroende av resultatet av den nyss förutsatta undersökningen om sammanslagning av de båda kassorna. Utskottet vill ej heller beträffande dessa tilläggsförmåner för närvarande ifrågasätta någon ändring i nuvarande bestämmelser.

I anslutning till vad sålunda anförts har utskottet ansett sig allenast böra vad i detta ärende förekommit för riksdagen omförmäla.»

Kamrarna lade utskottets i utlåtandet gjorda omförmälan till handlingarna utan att erinran förekom mot vad utskottet i utlåtandet anförde.

I skrivelse den 29 januari 1931 omnämnde bankofullmäktige, att fullmäktige, på grund av vad i frågan förekommit vid 1930 års riksdag, beslutit att till *styrelsen för riksbankstjänstemännens förening* överlämna utskottets nyssnämnda utlåtande med anhållan om styrelsens yttrande i anledning av vad utskottet anförde rörande kassornas sammanslagning. I anledning härav hade föreningens styrelse inhämtat yttrande av styrelsen för bankostatens änke- och pupillkassa, som anförde bland annat, att styrelsen vore förvissad om att kassans delägare så gott som undantagslöst fortfarande icke önskade en sammanslagning av kassorna. Föreningens styrelse hade därjämte förelagt ärendet för ett föreningens allmänna möte, som jämväl uttalat sig mot en sammanslagning av kassorna.

*Utskottsbe-
handling
1931.*

Fullmäktige omförmälde därefter, att från *bankostatens änke- och pupillkassa* inkommit utdrag av protokoll, hållet vid ordinarie sammanträde med kassans delägare och utvisande, att delägarna enhälligt uttalat sin anslutning till förberörda yttrande av kassans styrelse.

I skrivelsen omnämnde fullmäktige vidare, att fullmäktige uppdragit åt deputerade att låta verkställa utredning rörande sådan höjning av pensionsförmånerna i änke- och pupillkassan vid riksbankens avdelningskontor och pappersbruk, att de komme att utgå med lägst samma belopp som motsvarande förmåner i bankostatens änke- och pupillkassa, ävensom att fullmäktige i sinom tid skulle överlämna resultatet av denna utredning till utskottet.

I fråga om sammanslagning av kassorna uttalade *fullmäktige* för egen del, att då delägarna förklarar sig fortfarande icke önska en dylik sammanslagning, fullmäktige ansett sig icke böra föreslå några åtgärder i sådant syfte.

Efter behandling av ärendet avlät *bankoutskottet* den 15 maj 1931 en skrivelse i ämnet till fullmäktige, vari utskottet anförde följande:

»Vid den förnyade behandling, som utskottet med anledning av vad sålunda förekommit ägnat frågan om riksbankens ställning till förevarande änke- och pupillkassor, har utskottet icke funnit skäl föreligga, som skulle kunna föranleda ett frånträdande av utskottets tidigare uttalade uppfattning i fråga om önskvärdheten av en sammanslagning av nämnda kassor. Att riksbankens befattningshavare i familjepensionshänseende äro fördelade på två pensionsanstalter med skilda förvaltningar och därav följande möjligheter att efter delägarnas gottfinnande tillämpa olika pensioneringsgrunder, kan enligt utskottets mening ur riksbankens synpunkt icke anses tillfredsställande. Utskottet vidhåller ock sin år 1930 antydda uppfattning att det, i betraktande av att staten genom pensions- och dyrtidstillägg bestrider en icke oväsentlig del av de till kassornas pensionärer utgående förmånerna, icke kan anses rimligt, att från bankostatens änke- och pupillkassa lägges hinder i vägen för en ur statens synpunkt önskvärd sammanslagning, under förutsättning att denna kan ske på sådant sätt, att delägarnas rätt ej trädes för när. Självfallet kan från statens sida icke förefinnas något intresse av att onödigtvis inkräkta på delägarnas befogenheter med avseende å kassans organisation och förvaltning eller pensioneringsgrundernas fastställande, men lika uppenbart är att, därest staten lämnar ett avsevärt ekonomiskt stöd åt kassan och dess pensionärer, det icke kan anses oskäligt, att detta understöd vid behov förknippas med villkor, som ur statsnyttans synpunkt kunna finnas påkallade.

I överensstämmelse med den uppfattning, som här antytts, anser utskottet för sin del, att ett allvarligt försök ånyo bör göras att åstadkomma en sammanslagning av de båda änke- och pupillkassorna. För sådant ändamål torde — efter slutförande av den av fullmäktige igångsatta utredningen angående åtgärder för sådan höjning av pensionsförmånerna i avdelningskontorens kassa, som erfordras för likställighet med bankostatens kassa — genom fullmäktiges försorg böra upptagas närmare förhandlingar med representanter för de båda kassorna samt förslag upprättas angående de villkor

och grunder, enligt vilka en sammanslagning må kunna ske med beaktande av såväl delägarnas rätt som statens intressen. Denna undersökning, för vilken biträde av försäkringsmatematisk sakkunnig i mån av behov torde böra anlitas, läser kunna slutföras inom sådan tid, att yttrande och förslag i ämnet kan underställas bankoutskottet vid 1932 års riksdag.

I avvaktan på nu berörda undersökning har utskottet ansett sig icke böra föreslå någon ändring beträffande nu utgående förmåner av riksbankens medel till de båda kassorna eller till deras pensionärer. Därest en sammanslagning av kassorna kan genomföras på ur statens synpunkt godtagbara villkor, synas goda skäl tala för utanordnande till den nya gemensamma kassan av framtida bidrag från riksbankens sida i en omfattning, motsvarande vad som hittills varit fallet beträffande de båda nuvarande kassorna, i den mån sådant understödjande befinnes erforderligt för säkerställande av den gemensamma kassans möjligheter att fullgöra sin uppgift. Skulle det däremot visa sig, att en sammanslagning på för staten antagliga villkor icke är möjlig att ernå, saknas enligt utskottets mening anledning att låta bidrag från riksbankens sida vidare utgå till bankostatens änke- och pupillkassa, som under nuvarande förhållanden synes vara i stånd att utan sådant bidrag fullgöra sina förpliktelser. Likaledes läser vid en dylik utgång det av revisorerna väckta förslaget om indragning av dyrtids- och pensionstillägg böra upptagas till förnyad prövning med avseende å sistnämnda kassa, åtminstone såvitt angår blivande pensionärer från kassan.

Med återopande av det anförda anhöll utskottet, att fullmäktige ville vidtaga erforderliga åtgärder för frågans behandling i enlighet med vad i utskottets skrivelse angivits samt därefter till 1932 års riksdags bankoutskott inkomma med det yttrande och förslag i ämnet, vartill fullmäktige kunde finna anledning.

I skrivelse till bankoutskottet den 10 mars 1932 hava fullmäktige i riksbanken omnämmt, att fullmäktige med anledning av vad 1931 års bankoutskott anfört uppdragit åt deputerade att verkställa ytterligare utredning i ärendet. I samband därmed hade *beräkningar rörande änke- och pupillkassornas ekonomiska ställning* vid början av år 1931 m. m. utförts av f. d. byråchefen Dickman. Den av Dickman verkställda utredningen är i avtryck fogad såsom bilaga till detta memorial.

Nu föreliggande utredning.

Fullmäktige hava vidare omnämmt, att *styrelsen för bankostatens änke- och pupillkassa*, som beretts tillfälle att taga del av Dickmans beräkningar samt bankoutskottets skrivelse den 15 maj 1931, anmodats att i anledning därav avgiva förnyat yttrande i ärendet; och hade styrelsen i skrivelse den 29 december 1931 anfört följande:

»Delägarna i bankostatens änke- och pupillkassa, vilka vid ordinarie sammanträde den 8 innevarande december i huvudsak fått del av resultatet av utredningen rörande denna kassa, hava funnit, att kassans ekonomiska ställning syntes medgiva någon höjning av de från kassan utgående pensionerna; och hava delägarna med stöd härav beslutit, att det i § 7 stycket 1:o b) kassans reglemente omförmälda tilläggsbeloppet 150 kronor från och med den 1 juli 1932 skulle höjas till 300 kronor samt att det sålunda förhöjda

tilläggsbeloppet skulle utgå jämväl till pensionsberättigade efter delägare, som före nämnda dag avlidit eller eljest avgått ur tjänsten.

På grund av vad sålunda förekommit och då resultatet av den utav Dickman i ärendet verkställda utredningen, såvitt densamma angår de ekonomiska förutsättningarna för sammanslagningen av kassorna, synes giva stöd åt den mening, styrelsen enligt sitt den 6 september 1930 avgivna yttrande företrätt till frågan om dylik sammanslagning, har styrelsen icke funnit anledning frånträda nämnda mening.»

För egen del hava *fullmäktige* anført, att då bankostatens kassa handhaves och förvaltas av medlemmarna i kassan och dessa fortfarande ansåge sig icke böra medgiva en sammanslagning av kassorna, fullmäktige funne sig böra föreslå, att ärendet angående ifrågasatt sådan sammanslagning måtte avskrivas.

Vad anginge frågan om önskvärda förbättringar i pensionsförmånerna från avdelningskontorens änkekassa, syntes — yttra fullmäktige vidare — hittills verkställda utredningar giva vid handen, att för en höjning av pensionsförmånerna måste förutsättas höjning av pensionsavgifter för kassans delägare och eventuellt även ökat bidrag till kassan från riksdagen. Med hänsyn härtill ansåge fullmäktige tidpunkten för närvarande icke vara lämplig för framläggande av förslag i sådant syfte.

Utskottet. Såsom av det anförda framgår, har bankoulskottet intagit den ståndpunkten, att en prövning av det förslag om indragning av riksbankens bidrag till bankostatens änke- och pupillkassa, vilket väckts av 1929 års statsrevisorer, borde tills vidare uppskjutas i avvaktan på undersökning rörande sammanslagning av de båda änke- och pupillkassorna för befattningshavare vid riksbanken. För åstadkommande av en sådan sammanslagning, vilken ur riksbankens synpunkt måste anses i hög grad önskvärd, hava tidigare på utskottets initiativ vid upprepade tillfällen gjorts ansträngningar, men försöken i detta avseende hava strandat på motstånd från delägarna i bankostatens änke- och pupillkassa. I syfte att undanröja grunden för den obenägenhet att medgiva en sammanslagning av kassorna, som från nämnda delägars sida kommit till synes, underströk utskottet år 1931 — på sätt också tidigare antytts — att ett förslag till en sammanslagning borde grundas på sådana förutsättningar, att delägarnas rätt ej trädde för när. Utskottet ställde jämväl i utsikt att, därest en sammanslagning av kassorna kunde genomföras på ur statens synpunkt godtagbara villkor, utskottet ville medverka till utanordnande till den nya gemensamma kassan av framtida bidrag från riksbankens sida i en omfattning, motsvarande vad som för närvarande är fallet beträffande de båda nuvarande kassorna, i den mån sådant understödjande befunnes erforderligt. Samtidigt framhöll utskottet att, därest det skulle visa sig, att en sammanslagning på för staten antagliga villkor icke vore möjlig att ernå, enligt utskottets mening anledning saknades att låta bidrag från riksbankens sida

vidare utgå till bankostatens änke- och pupillkassa, som syntés vara i stånd att utan sådant bidrag fullgöra sina förpliktelser.

Av den nu verkställda försäkringstekniska utredningen framgår, att en sammanslagning av de båda kassorna under sådan likställighet i avseende å deras ekonomiska ställning, att delägarnas i bankostatens änke- och pupillkassa ekonomiska intressen ej åsidosattes, skulle kunna ske med ett kapitaltillskott från statens sida, motsvarande en ökning av de sammanlagda bidragen till båda de nuvarande kassorna från nu utgående belopp — vilket vid utredningen upptagits till en genomsnittligt beräknad summa av 27 000 kronor för år — till 37 100 kronor för år eller med i genomsnitt drygt 10 000 kronor årligen.

Delägarna i bankostatens änke- och pupillkassa hava emellertid fortfarande avböjt att även under de av utskottet angivna förutsättningarna ingå på en sammanslagning av de båda kassorna. Vid sådant förhållande och då bestämmanderätten över kassan torde tillkomma dess delägare, lär en sammanslagning — hur påkallad den än må vara — för närvarande icke vara möjlig att åstadkomma.

Med den ställning, delägarna i bankostatens änke- och pupillkassa sålunda intagit i denna fråga, och i betraktande av kassans ekonomiska läge finner utskottet anledning icke föreligga att vidare från riksbankens sida understödja kassans pensionering. Utskottet vill därför förorda, att såväl riksbankens fasta bidrag som medgivandet för kassan att komma i åtnjutande av vakansbesparingar må upphöra från och med den 1 juli 1932. Likaledes bör enligt utskottets uppfattning från och med nämnda tidpunkt överlätas på kassan själv att sörja för de förhöjningar av pensionerna, som hittills i form av pensionstillägg och dyrtidstillägg bestritts av riksbankens medel. Beträffande sistnämnda förmåner synes det dock av billighetsskäl kunna ifrågasättas, att indragningen begränsas att avse efterlevande till delägare, vilka kunnat inverka på den av kassan i frågan nu intagna ståndpunkten. Med hänsyn härtill och då av praktiska skäl indragningen av tilläggsförmånerna torde böra hänföras till samma tidpunkt, som föreslagits för bidragens upphörande, vill utskottet föreslå, att pensions- och dyrtidstillägg för efterlevande, vilka pensionerats eller pensioneras redan före den 1 juli 1932, fortfarande få bestridas av riksbanken enligt de grunder, som äro eller må bliva gällande beträffande dylika förmåner åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.

Med avseende å avdelningskontorens änke- och pupillkassa är det givetvis fortfarande önskvärt, att kassan snarast må sättas i stånd att höja pensionsförmånerna till likställighet med vad som gäller i bankostatens änke- och pupillkassa. Med hänsyn härtill har utskottet ansett sig för närvarande icke böra föreslå någon ändring beträffande understöd från riksbankens sida till sistnämnda kassa eller dess pensionärer. En förutsättning för fortsatt oförminskat bidrag synes dock böra vara, att delägarna själva göra de uppfö-

ringar, som därjämte erfordras för en snar ökning av pensionsförmånerna till blivande pensionärer. En höjning av pensionsavgifterna torde härvid vara ofrånkomlig. Sådan höjning synes ej heller vara obillig, enär delägarnas avgifter i förevarande kassa äro avsevärt lägre än pensionsavgifterna i de familjepensionskassor, som finnas upprättade för personal inom den civila statsförvaltningen, avlönad enligt samma lönesystem, som gäller för riksbankens befattningshavare. I anslutning till vad nu anförts förutsätter utskottet, att åtgärder snarast vidtagas för den höjning av delägarnas avgifter, som för förbättring av pensionsförmånerna i avdelningskontorens änke- och pupillkassa prövas erforderlig och skäligen.

En indragning, på sätt föreslagits, av årsbidraget till bankostatens änke- och pupillkassa påkallar viss ändring i § 45 gällande bankoreglements. Till denna fråga återkommer utskottet i annat sammanhang.

På grund av vad i det föregående yttrats får utskottet hemställa,

att riksdagen må besluta,

I) att det av riksbankens medel hittills bestridda bidraget till bankostatens änke- och pupillkassa å 200 kronor årligen skall, räknat från och med den 1 juli 1932, upphöra att utgå;

II) att nämnda kassa från och med den 1 juli 1932 icke vidare må uppbära vakansbesparingar av riksbankens medel; samt

III) att å pensioner, som beviljas att utgå från kassan från och med den 1 juli 1932 eller tidpunkt därefter, icke må av riksbankens medel bestridas pensions- eller dyrtidstillägg.

Stockholm den 31 maj 1932.

På bankoutskottets vägnar:

C. E. SVENSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *C. E. Svensson*, *Lindgren**, *Stendahl*, *Berling**, *Bjurström*, *Bodin** och *Bengtsson*;

från andra kammaren: herrar *Winkler**, *Lovén*, *Svensson* i Betingetorp*, *Höglund* i Göteborg, *Carlsson* i Solberga, *Edberg** och *Andersson* i Falkenberg*.

* Ej närvarande vid memorialets justering.

Bilaga.

Till Herrar Fullmäktige i Sveriges Riksbank.

Med anledning av Bankoutskottets skrivelse till Fullmäktige i riksbanken den 15 maj 1931 har jag erhållit i uppdrag att utreda: *dels* Bankostatens änke- och pupillkassas ställning vid 1931 års ingång, under förutsättning att Riksbankens årliga bidrag å 200 kronor och vakansbesparingarna indragas från och med år 1933, *dels* huruvida under vissa förutsättningar sådan höjning av pensionsförmånerna i Änke- och pupillkassan vid Riksbankens avdelningskontor och pappersbruk kan göras från och med 1932 års ingång, att de komma att utgå med lägst samma belopp som motsvarande förmåner i Bankostatens änke- och pupillkassa, *dels* ock under vilka förutsättningar en sammanslagning av de båda kassorna skulle kunna åstadkommas, utan att i Bankostatens änke- och pupillkassa delägarnes rätt trädas för när.

Till grund för nu ifrågakvarande utredning har jag lagt samma försäkrings-tekniska grunder som i min utredning den 25 april 1930. Dock har jag gjort den avvikelser från antagandena i den föregående utredningen, att jag nu ansett mig kunna räkna med, att det framtida årliga beloppet av delägaravgifterna kommer att bli lika med medeltalet för de 6 senaste åren, medan jag i min förra utredning antog det lika med medeltalet för de 3 av de senaste 6 åren, då avgifterna varit lägst.

A. Bankostatens änke- och pupillkassa.

Av bil. 1 framgår, att jag under de ovan angivna förutsättningarna beräknat aktivas överskott över passiva vid 1931 års ingång till 2 428 000—2 114 800 = 313 200 kronor.

B. Änke- och pupillkassan vid Riksbankens avdelningskontor och pappersbruk.

Under de senast förflutna 6 kalenderåren hava de vakansbesparingar, som utgått till de båda kassorna, uppgått till följande belopp:

Vakansbesparingar.

År	Bankostatens kassa	Avdelningskontorens kassa	Summa
1925	3 286: 21	1 141: 09	4 427: 30
1926	3 780: 65	3 412: 29	7 192: 94
1927	3 909: 66	4 589: 38	8 499: 04
1928	10 535: 38	8 570: 28	19 105: 66
1929	5 098: 04	2 617: 55	7 715: 59
1930	3 243: 75	2 655: 40	5 899: 15
Summa	29 853: 69	22 985: 99	52 839: 68
Medeltal	4 975: 61	3 831: 00	8 806: 61

Bankoutskottet har i sin ovan nämnda skrivelse gjort följande uttalande:
»Därest en sammanslagning av kassorna kan genomföras på ur statens syn-

punkt godtagbara villkor, synas goda skäl tala för utanordnande till den nya gemensamma kassan av framtida bidrag från riksbankens sida i en omfattning, motsvarande vad som hittills varit fallet beträffande de båda nuvarande kassorna, i den mån sådant understödjande befinnes erforderligt för säkerställande av den gemensamma kassans möjligheter att fullgöra sin uppgift. Skulle det däremot visa sig, att en sammanslagning på för staten antagliga villkor icke är möjlig att ernå, saknas enligt utskottets mening anledning att låta bidrag från riksbankens sida vidare utgå till bankostatens änke- och pupillkassa, som under nuvarande förhållanden synes vara i stånd att utan sådant bidrag fullgöra sina förpliktelser.» Om en sammanslagning av kassorna icke är möjlig att ernå och det skulle anses förefinnas fog för att på denna grund indraga såväl Riksbankens hittillsvarande direkta bidrag å 200 kronor som ock de vakansbesparingar, som utgå till Bankostatens kassa, skulle alltså utan ökad kostnad för Riksbanken dessa båda poster kunna överföras till Avdelningskontorens kassa. Den osäkerhet, som försakas av vakansbesparingarnas stora variationer, skulle emellertid, såsom nedan visas, göra det vanskligare att redan från och med år 1933 höja pensionsförmånerna i Avdelningskontorens kassa till samma belopp som i Bankostatens, än om i stället ett konstant belopp, motsvarande medeltalet för exempelvis de 6 senaste åren, utgingo från och med år 1933. Detta belopp är, såsom av ovanstående sammanställning synes, omkring 8 800 kronor. Tillsammans med överflyttningen av det hittillsvarande bidraget till Bankostatens kassa å 200 kronor skulle då Riksbankens direkta anslag till Avdelningskontorens kassa kunna från och med år 1933 ökas med 9 000 kronor.

Bil. 2 utvisar sålunda ställningen av Änke- och pupillkassan vid Riksbankens avdelningskontor och pappersbruk vid 1931 års ingång, under förutsättning att från och med år 1932 de äldre änkepensioner, som nu utgå med 24 % av pensionsunderlaget, höjas till 25 % därav, dessutom samtliga änke- och barnpensionerna med 150 kronor, pensionerna till ogifta döttrar över 50 år med 75 kronor och pupilltilläggen med 100 kronor, samt att från och med år 1933 vakansbesparingarna indragas, men det hittills utgående anslaget från Riksbanken å 18 000 kronor ökas med 9 000 till 27 000 kronor.

Av bilagan framgår, att jag beräknat aktivas överskott över passiva till 2 701 400—2 579 400 = 122 000 kronor. Då den erforderliga försäkringsfonden med hänsyn till såväl nuvarande som framtida delägare anses vara skillnaden mellan passiva eller kassans förpliktelser till delägarna och kapitalvärdet av de framtida delägaravgifterna, blir denna fond 2 579 400—529 700 = 2 049 700. Det beräknade överskottet utgör alltså 5,95 % av försäkringsfonden. Med hänsyn härtill synes mig, att de ifrågasatta höjningarna av pensionsförmånerna under de angivna förutsättningarna kunna vidtagas från och med 1932 års ingång.

Om däremot i stället för en kontant ökning med 9 000 kronor å Riksbankens anslag alla vakansbesparingarna från och med år 1933 skulle utgå till Avdelningskontorens kassa, vore det med hänsyn till vakansbesparingarnas synnerligen stora variationer allt för oförsiktigt att för framtiden räkna med deras medeltal för alla 6 åren. Om man i stället, liksom vid den närmast föregående utredningen, räknar med medeltalet för de 3 av dessa år, då beloppen varit lägst, blir medeltalet 5 840 kronor och kapitalvärdet av detta belopp, utgående årligen från och med år 1933, 137 700 kronor, med vilket belopp posten I. 1) b) å 212 200 kronor i aktiva skulle ersättas. Aktivas överskott över passiva skulle därigenom minskas med 74 500 kronor till 47 500 kronor,

vilket belopp endast utgör 2,32 % av försäkringsfonden. Det kan ifrågasättas, om ej detta är väl litet såsom säkerhetsfond och att det därför för förslaget genomförande vore av försiktighets skull påkallat att förknippa det med vissa övergångsbestämmelser, t. ex. att redan utgående pensioner och pupiltillägg ej skulle höjas. Härigenom skulle passiva och således även försäkringsfonden minskas med ett beräknat belopp av 65 800 kronor och överskottet sålunda ökas med samma belopp till 113 300 kronor, vilket bleve 5,71 % av den till ett belopp av 1 983 900 minskade försäkringsfonden. Emellertid skulle genom denna inskränkning likställigheten med Bankostatens kassa bliva mindre fullständig, vilket särskilt efter en eventuell sammanslagning av kassorna kunde visa sig olägligt.

C. Frågan om sammanslagning av de båda kassorna.

Skulle man utgå ifrån, att vid en eventuell sammanslagning de förutsättningar, under vilka bil. 1 och bil. 2 äro uppgjorda, fortfarande skulle gälla för den sammanslagna kassan, bleve i denna aktiva $2\,428\,000 + 2\,701\,400 = 5\,129\,400$ kronor och passiva $2\,114\,800 + 2\,579\,400 = 4\,694\,200$ kronor samt alltså aktivas överskott över passiva 435 200 kronor. Försäkringsfonden eller skillnaden mellan passiva och kapitalvärdet av de framtida delägaravgifterna bleve $4\,694\,200 - (411\,100 + 529\,700) = 3\,753\,400$ kronor. Överskottet bleve alltså 11,59 % av försäkringsfonden.

Om åter en sammanslagning av de båda kassorna icke kommer till stånd och kassornas ställning efter höjning av pensionsförmånerna i Avdelningskontorens kassa skulle bliva sådan, som bil. 1 och bil. 2 utvisa, synes genom överskottet i Bankostatens kassa å 313 200 kronor, d. v. s. 18,38 % av försäkringsfonden, en avsevärd höjning av pensionsförmånerna i kassan vara möjlig att genomföra, under det att överskottet i Avdelningskontorens kassa å blott 122 000 kronor, d. v. s. 5,95 % av försäkringsfonden, ännu icke torde medgiva någon nämnvärd ytterligare höjning av pensionsförmånerna i denna kassa.

Om det anses vara Bankostatens kassas rätt att vidtaga sådan höjning av pensionsförmånerna och då den ifrågasatta sammanslagningen skall ske på sådant sätt, att delägarnas rätt ej trädes för när, följer därav, att sammanslagningen icke får lägga hinder i vägen för sådan höjning av pensionsförmånerna i den sammanslagna kassan. Om Bankostatens kassas delägare vilja vidtaga så stor höjning av pensionsförmånerna, som kassans soliditet medgiver, kräves därför vid sammanslagningen ett relativt lika stort överskott i Avdelningskontorens kassa som i Bankostatens och härför erfordras en ytterligare förhöjning av Riksbankens anslag.

En höjning av pensionsförmånerna i Bankostatens kassa kan emellertid ske på olika sätt, t. ex. genom höjning av den i reglementets § 7, 1:o a) angivna procent av pensionsunderlaget, varmed pensionerna skola utgå, eller genom höjning av det i § 7, 1:o b) angivna tilläggsbeloppet, 150 kronor. I § 7, 3:o stadgas, att pensionerna kunna av delägarna höjas, om och när kassans ställning det medgiver, dock med iakttagande att tilläggsbeloppet enligt 1:o b) ej sättes högre än 300 kronor. Av delägare i kassan har uttalats deras avsikt att, så snart kassans ställning det medgiver, söka genomföra denna senare höjning av änke- och barnpensionerna med 150 kronor och den därav enligt reglementets § 11 följande höjningen av pension till ogift dotter över 50 år med 75 kronor. I mitt uppdrag ingår därför att undersöka möjligheten härav och de ekonomiska villkoren för att motsvarande pensions-

förhöjning skulle kunna genomföras vid en sammanslagning av de båda kassorna.

Om den ifrågavarande höjningen av pensionerna skulle genomföras för Bankostatens kassa från 1932 års ingång, har jag beräknat kapitalvärdet av höjningen för änke- och barnpensionerna till 196 000 kronor och för pensionerna till ogifta döttrar till 42 100 kronor eller sammanlagt 238 100 kronor. Härigenom komme sålunda det i bil. 1 angivna beloppet av passiva att ökas till $2\,114\,800 + 238\,100 = 2\,352\,900$ kronor och aktivas överskott över passiva att minskas till $313\,200 - 238\,100 = 75\,100$ kronor. Försäkringsfonden eller skillnaden mellan passiva och kapitalvärdet av delägaravgifterna blir $2\,352\,900 - 411\,100 = 1\,941\,800$ kronor och överskottet 3,87 % av försäkringsfonden.

Om för jämställdhet med Bankostatens kassa motsvarande ytterligare pensionsförhöjningar skulle göras för Avdelningskontorens kassa, har jag beräknat kapitalvärdet av höjningen för änke- och barnpensionerna till 243 500 kronor och för pensionerna till ogifta döttrar till 44 700 kronor eller sammanlagt 288 200 kronor. Härigenom komme sålunda i bil. 2 passiva att ökas till $2\,579\,400 + 288\,200 = 2\,867\,600$ kronor. Utan någon höjning av anslaget till kassan skulle således passiva överstiga aktiva med $2\,867\,600 - 2\,701\,400 = 166\,200$ kronor. Detta belopp motsvaras av ett årligt anslag för all framtid av 6 518 kronor. Försäkringsfonden eller skillnaden mellan passiva och kapitalvärdet av de framtida delägaravgifterna blir $2\,867\,600 - 529\,700 = 2\,337\,900$ kronor. Om man fordrar att överskottet i Avdelningskontorens kassa skall vara lika stor del av försäkringsfonden som i Bankostatens kassa, behöver överskottet uppbringas till 90 400 kronor, d. v. s. 3,87 % av försäkringsfonden. Detta belopp motsvaras av ett årligt anslag å 3 545 kronor. Inalles skulle då erfordras en ökning i det årliga anslaget å $6\,518 + 3\,545 = 10\,063$ kronor eller avrundat till hela hundratal 10 100 kronor. Tillsammans med de i bil. 2 upptagna anslagen å 27 000 kronor, skulle hela det årliga anslaget för all framtid, som skulle fordras för likställighet kassorna emellan vid en eventuell sammanslagning, belöpa sig till omkring 37 100 kronor.

I det föregående har jag antagit, att dyrtids- och pensionstillägg fortfarande oavkortade skulle utgå från Riksbanken även till pensionärerna i Bankostatens kassa. I sin ovan nämnda skrivelse yttrar emellertid Bankoutskottet, att, därest en sammanslagning av kassorna på för staten antagliga villkor icke är möjlig att ernå, även det av revisorerna väckta förslaget om indragning av dyrtids- och pensionstillägg lärer böra upptagas till förnyad prövning med avseende å Bankostatens kassa, åtminstone såvitt angår blivande pensionärer från kassan.

Med anledning härv har jag redan nu under två olika antaganden gjort en ytterst summarisk och på grund av ovissheten beträffande de framtida dyrtids- och pensionstilläggen mycket osäker uppskattning av den inverkan på kassans ställning, som skulle kunna bliva följden av att Riksbankens bestridande av den helt eller delvis upphörde.

I min föregående utredning angav jag, att år 1929 uppgingo i Bankostatens kassa dyrtidstilläggen till 19 156 kronor och pensionstilläggen till 355 kronor eller sammanlagt 19 511 kronor. År 1930 var motsvarande belopp $16\,330 + 382:98 = 16\,712:98$ kronor.

Såsom första alternativ har jag antagit, att dyrtids- och pensionstilläggen

från och med år 1933 bliva desamma som år 1929 och att kapitalvärdet vid 1933 års ingång av då utgående dyrtids- och pensionstillägg blir detsamma som kapitalvärdet vid 1930 års ingång av de då utgående. Såsom andra alternativ antager jag, att dyrtids- och pensionstilläggen från och med år 1933 bliva desamma som år 1930 och att kapitalvärdet vid 1933 års ingång av då utgående dyrtids- och pensionstillägg blir detsamma som kapitalvärdet vid 1931 års ingång av de då utgående. Genom att diskontera kapitalvärdena vid 1933 års ingång 2 år tillbaka har jag kommit till följande kapitalvärden vid 1931 års ingång av de från och med år 1933 utgående dyrtids- och pensionstilläggen.

Kapitalvärde vid 1931 års ingång av dyrtids- och pensionstillägg	Alternativ 1 kronor	Alternativ 2 kronor
1) utgående vid 1933 års ingång	195 700	157 700
2) senare börjande	264 300	236 300
	Summa 460 000	394 000

Om Riksbanken från och med år 1933 skulle upphöra att bestrida alla dyrtids- och pensionstillägg och i stället Bankostatens kassa skulle bestrida dem, skulle alltså det i bil. 1 angivna överskottet å 313 200 kronor övergå till brist, enligt förra alternativet uppgående till 460 000—313 200 = 146 800 kronor, enligt det senare till 394 000—313 200 = 80 800 kronor.

Om åter Riksbanken fortfarande skulle bestrida dyrtids- och pensions-tilläggen för de vid 1933 års ingång utgående pensionerna, men ej för de därefter börjande, och Bankostatens kassa i stället skulle bestrida dessa senare, skulle kassans överskott vid 1931 års ingång minskas, enligt förra alternativet till 313 200—264 300 = 48 900 kronor, enligt det senare till 313 200—236 300 = 76 900 kronor.

Om Riksbankens bekostande av dyrtids- och pensionstilläggen till pensionärer i Bankostatens kassa skulle upphöra helt och hållet eller endast för de senare börjande pensionerna, skulle emellertid detta, på grund av att kassan ej kan åläggas skyldighet att utbetala dyrtids- och pensions-tillägg, möjligen kunna leda till att dessa komme att bortfalla, i förra fallet även för de vid 1933 års ingång redan utgående pensionerna, i senare fallet endast för senare börjande, särskilt om från och med år 1932 änkepensionerna höjdes med 150 kronor och pensionerna till ogifta döttrar över 50 år med 75 kronor, på grund av den ökade kostnad denna höjning skulle medföra.

Slutligen ber jag få framhålla, att icke blott dessa beräkningar över dyrtids- och pensionstillägg äro mycket osäkra, utan även, såsom jag i min förra utredning påpekade, särskilt den omständigheten, att uppgifter saknas om föräldralösa ogifta döttrar mellan 21 och 50 år vållar osäkerhet i beräkningarna, samt att utredningen gjorts under den förutsättningen, att icke delägarantalet i kassorna ökas genom nya ordinarie befattningars tillkomst, vilket skulle medföra ökade pensionsförpliktelser, till vilkas täckande de enligt nuvarande bestämmelser utgående avgifterna skulle vara alldeles ofillräckliga.

Stockholm den 4 november 1931.

Karl Dickman.

Bankostatens änke- och pupillkassa.

Ställningen vid 1931 års ingång.¹

<i>Passiva.</i>	Kronor	Kronor	Kronor
Kapitalvärdet av			
I. Utgående pensioner till			
1) änkor	380 000		
2) barn under 18 år (pupilltillägg)	4 700		
3) ogifta döttrar över 50 år	95 400		480 100
II. Blivande änke- och barnpensioner efter			
1) nuvarande delägare			
a) ur tjänst	107 800		
b) i tjänst	714 600	822 400	
2) framtida delägare	480 300		1 302 700
III. Blivande pupilltillägg till			
1) nuvarande barn, vilkas fader lever	8 600		
2) framdeles födda barn	36 400		45 000
IV. Blivande pensioner till vid 50 år ogifta döttrar			
1) nuvarande under 50 år			
a) kända	99 400		
b) okända	84 300	183 700	
2) framdeles födda	35 700		219 400
V. Omkostnaderna			67 600
		Summa	2 114 800
<i>Aktiva.</i>			
I. Kapitalvärdet av			
1) Riksbankens anslag år 1931 och 1932	400		
2) vakansbesparingar år 1931 och 1932	3 600		
3) delägaravgifter	411 100		415 100
II. Tillgångar vid 1931 års ingång		2 012 900	
		Summa	2 428 000
Aktivas överskott över passiva			313 200

¹ Om Riksbankens dirckta anslag och vakansbesparingarna indragas från och med år 1933

Änke- och pupillkassan vid Riksbankens avdelningskontor och pappersbruk.

Ställningen vid 1931 års ingång.¹

<i>Passiva.</i>	Kronor	Kronor	Kronor
Kapitalvärdet av			
I. Utgående pensioner till			
1) änkor		382 000	
2) barn under 18 år (pupilltillägg)		12 800	
3) ogifta döttrar över 50 år		<u>23 000</u>	417 800
II. Blivande änke- och barnpensioner efter			
1) nuvarande delägare			
a) ur tjänst	191 100		
b) i tjänst	<u>920 500</u>	1 111 600	
2) framtida delägare		<u>553 100</u>	1 664 700
III. Blivande pupilltillägg till			
1) nuvarande barn, vilkas fader lever		14 400	
2) framdeles födda barn		<u>54 700</u>	69 100
IV Blivande pensioner till vid 50 år ogifta döttrar			
1) nuvarande under 50 år			
a) kända	196 400		
b) okända	<u>113 300</u>	309 700	
2) framdeles födda		<u>48 100</u>	357 800
V. Omkostnaderna			70 000
		Summa	<u>2 579 400</u>
 <i>Aktiva.</i>			
I. Kapitalvärdet av			
1) Riksbankens anslag			
a) det nu utgående å 18 000 kr. årligen	459 000		
b) beräknat tillägg å 9 000 kr. fr. o. m. år 1933	<u>212 200</u>	671 200	
2) vakansbesparing år 1931 och 1932		6 600	
3) delägaravgifter		<u>529 700</u>	1 207 500
II. Tillgångar vid 1931 års ingång			1 493 900
		Summa	<u>2 701 400</u>
Aktivas överskott över passiva			122 000

¹ Under förutsättning att från och med år 1932 pensioner och pupilltillägg höjas till samma belopp som i Bankostatens änke- och pupillkassa samt att från och med år 1933 vakansbesparingarna indragas men det hittills utgående direkta anslaget från Riksbanken å 18 000 kronor ökas med 9 000 kronor.